

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เมื่อบุคคลตกเป็นผู้เสียหายจากการกระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่งตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายอาญาจึงถือว่าเป็นผู้มีสิทธิที่จะนำคดีของตนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม โดยในขั้นตอนแรกจะเป็นการนำคดีของตนไปร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนและเมื่อพนักงานสอบสวนได้รับแจ้งความแล้วก็จะดำเนินการตามกระบวนการต่อไป แต่อย่างไรก็ตามในปัจจุบันนั้นบุคคลที่ตกเป็นผู้เสียหาย ในบางครั้งอาจเป็นผู้ที่ไม่ได้มีความเชี่ยวชาญหรือชำนาญการทางด้าน การดำเนินคดีมากนักหรืออาจจะไม่รับรู้ถึงสิทธิต่างๆ ที่ควรได้อย่างครอบคลุม จึงทำให้ผู้เสียหายไม่สามารถเข้าถึงการดำเนินการทางด้านกระบวนการยุติธรรม ได้ จึงทำให้กระบวนการในชั้นสอบสวนขาดประสิทธิภาพในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายอยู่ ทั้งนี้ เนื่องจากไม่มีกฎหมายกำหนดให้พนักงานสอบสวนหรือผู้เสียหายจะต้องปฏิบัติอย่างไรอย่างชัดเจน ผู้วิจัย จึงได้เล็งเห็นความสำคัญของการแจ้งสิทธิให้ผู้เสียหายทราบว่า เป็นอีกกระบวนการหนึ่งที่ควรเข้ามาเป็นขั้นตอนที่จะช่วยลดช่องว่างดังกล่าวได้

สำหรับการแจ้งสิทธิต่อผู้เสียหายนั้น มีจุดประสงค์หลักคือการทำให้ผู้เสียหายได้รับรู้ถึงสิทธิที่ตนมีและพึงจะได้รับจากการดำเนินการของพนักงานสอบสวน อีกทั้งควรมีสิทธิที่จะได้รับรู้ถึงกระบวนการสอบสวนและแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนอย่างชัดเจน เนื่องจากกระบวนการดังกล่าวนี้มีผลโดยตรงที่จะทำให้ผู้เสียหายสามารถโต้แย้งเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนได้อย่างรวดเร็ว ทั้งนี้ นอกจากการแจ้งสิทธิที่ผู้เสียหายควรจะได้รับในชั้นสอบสวนแล้วนั้นยังมีอีกหนึ่งกระบวนการสำคัญที่ผู้เสียหายพึงจะได้รับสิทธิก็คือ สิทธิในการติดตามผลของการดำเนินคดีในชั้นสอบสวน เนื่องจากการติดตามผลนั้นจะทำให้ผู้เสียหายสามารถที่จะรับรู้ถึงความเคลื่อนไหวและความเป็นไปของคดีอย่างละเอียดและทำให้เกิดความเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น

ในกรณีของการแจ้งสิทธิและการติดตามผลคดีของผู้เสียหายในชั้นสอบสวนนั้น ได้มีการวางหลักการดังกล่าวไว้ในปฏิญญาขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐาน

สำหรับเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985 (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power 1985) ในเรื่องของการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม (Access to Justice and Fair Treatment) กล่าวคือ ผู้เสียหายควรได้รับการปฏิบัติด้วยความรู้สึกเมตตา (Compassion) และเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Dignity) มีสิทธิในการเข้าถึงกลไกของกระบวนการยุติธรรมและได้รับการเยียวยาความเสียหาย ซึ่งจะต้องถูกบัญญัติโดยกฎหมายของรัฐนั้นๆ เพื่อบรรเทาความเสียหายที่จะได้รับ เพราะฉะนั้น ตำรวจจึงเป็นหน่วยงานแรกที่ผู้เสียหายจะเข้าไปติดต่อเพื่อขอความช่วยเหลือในด้านกฎหมาย ดังนั้น ผู้เสียหายจึงควรได้รับการปฏิบัติด้วยความเห็นอกเห็นใจซึ่งเป็นมาตรการที่สำคัญที่จะทำให้ผู้เสียหายในคดีอาญารู้สึกว่าได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมจากกระบวนการยุติธรรม สำหรับกรณีปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันจากการไม่มีกฎหมายที่กำหนดให้เจ้าพนักงานแจ้งสิทธิและการติดตามผลความคืบหน้าในทางคดีของผู้เสียหายในชั้นสอบสวนนั้น ได้ส่งผลทำให้กระบวนการยุติธรรมของไทยนั้นยังขาดประสิทธิภาพในการดำเนินการ และขาดประสิทธิภาพในการคุ้มครองบุคคลสำคัญในกระบวนการอย่างครอบคลุมซึ่งก็คือ เหยื่อหรือผู้เสียหาย ทั้งนี้เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามิได้บัญญัติเกี่ยวกับสิทธิของผู้เสียหายไว้ โดยเฉพาะ และมิได้กำหนดถึงหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในการปฏิบัติต่อผู้เสียหายไว้อย่างชัดเจน จึงก่อให้เกิดปัญหาทั้งในกรณีของการใช้สิทธิของผู้เสียหายเพื่อเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม และกรณีของการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนเพื่ออำนวยความสะดวกยุติธรรมให้กับผู้เสียหาย ดังกรณีต่อไปนี้

ประการแรก คือ การร้องทุกข์กล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวนนั้น ผู้เสียหายย่อมมีสิทธิตามรัฐธรรมนูญ โดยสามารถที่จะนำคดีของตนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม และได้รับการพิจารณาด้วยความสะดวกรวดเร็วและเป็นธรรม แต่ขั้นตอนก่อนเข้ากระบวนการยุติธรรมนั้นยังคงเป็นปัญหาใหญ่สำหรับผู้เสียหายไม่ว่าจะเป็นการรับคดีของพนักงานสอบสวน ซึ่งกฎหมายบัญญัติไว้ชัดเจนว่าให้พนักงานสอบสวนรับคดีทุกคดีตามอำนาจหน้าที่ เพราะฉะนั้น เป็นสิทธิของผู้เสียหายที่จะได้รับรู้ถึงสิ่งที่ผู้เสียหายจะได้รับจากกระบวนการยุติธรรมในชั้นสอบสวน โดยเป็นหน้าที่ของรัฐในการออกกฎหมายมาเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย เพื่อที่ผู้เสียหายทราบจะได้ทราบถึงสิทธิของผู้เสียหายก่อนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม เช่น สิทธิในการร้องทุกข์กล่าวโทษ สิทธิในการได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม สิทธิในการตรวจสอบความคืบหน้าของคดี สิทธิในการตรวจพยานหลักฐาน ซึ่งสิทธิเหล่านี้ควรที่จะมีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อให้ประชาชนที่ตกเป็นผู้เสียหายรู้ถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของตน ซึ่งเป็นการลดปัญหาที่ทำให้คดีของผู้เสียหายขาดอายุความหรือพยานหลักฐานที่นำเข้าไปในสำนวนไม่ครบเป็นเหตุให้พนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้องได้ จึง

จำเป็นที่สิทธิเหล่านี้ผู้เสียหายจะต้องรับรู้ตั้งแต่ก่อนเข้ากระบวนการยุติธรรมและเมื่อมีการร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน

ประการที่สอง คือ การแจ้งสิทธิให้ผู้เสียหายทราบเพื่อเป็นการเตือนให้ผู้เสียหายคำนึงถึงสิทธิที่ตนมี และจะส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในการที่จะต้องแจ้งให้ผู้เสียหายรับทราบถึงรายละเอียดของคดี หรือขั้นตอนการสอบสวน ซึ่งทำให้ผู้เสียหายสามารถติดตามความคืบหน้าของคดีได้ รวมถึงในเรื่องค่าเสียหายที่ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะได้รับจากรัฐ แม้ตามพระราชบัญญัติค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาพ.ศ. 2544 บัญญัติให้พนักงานสอบสวนเป็นผู้แจ้งสิทธิในเรื่องค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายทราบเมื่อผู้เสียหายมาร้องทุกข์ แต่ในปัจจุบันผู้เสียหายกลับไม่ได้รับการแจ้งสิทธิเรื่องค่าเสียหาย เนื่องจากพนักงานสอบสวนมีหน้าที่ปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นหลัก จึงต้องมีการกำหนดการปฏิบัติที่ชัดเจนไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และกำหนดโทษที่จะได้รับหากละเลยไม่ปฏิบัติตามกฎหมายส่งผลให้การบังคับใช้กฎหมายในปัจจุบันในเรื่องการแจ้งสิทธิต่อผู้เสียหายยังไม่มีประสิทธิภาพอย่างที่ควรจะเป็น ผู้เสียหายจึงไม่ได้รับการเยียวยาความเสียหายโดยรัฐ

ประการที่สาม คือ ความชัดเจนเกี่ยวกับระยะเวลาการแจ้งความคืบหน้าของคดีและการสรุปสำนวนคดีก่อนส่งให้พนักงานอัยการฟ้องต่อศาลเฉพาะกรณีที่ผู้เสียหายร้องทุกข์พร้อมพยานหลักฐาน เช่น ภาพจากกล้องวงจรปิด คลิปวิดีโอ ซึ่งเพียงพอต่อการสรุปสำนวนคดีของพนักงานสอบสวน แต่บทบัญญัติของกฎหมายมิได้บัญญัติให้ชัดเจนเกี่ยวกับระยะเวลาในการสรุปสำนวนคดีในชั้นสอบสวน มีแต่เพียงแนวทางปฏิบัติตามคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 419/2556 เท่านั้น กล่าวคือ จะต้องมีการแจ้งผลการสอบสวนให้ผู้ร้องทุกข์หรือกล่าวโทษทราบแล้วทำเป็นหนังสือแจ้งความคืบหน้าการสอบสวน โดยมีระยะเวลาในการแจ้งความคืบหน้าผลการสอบสวนครั้งแรกเมื่อครบกำหนด 30 วัน นับแต่วันรับคำร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ ครั้งที่ 2 เมื่อครบกำหนด 60 วันนับแต่วันที่แจ้งครั้งแรก ครั้งที่ 3 เมื่อสรุปสำนวนการสอบสวนส่งให้พนักงานอัยการ ซึ่งในการแจ้งครั้งที่ 3 นี้ไม่ได้กำหนดระยะเวลาไว้ ถ้าสรุปสำนวนยังไม่เสร็จควรมีมาตรการในการแจ้งให้ผู้เสียหายทราบอย่างไร จึงทำให้การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนไม่ชัดเจน และส่งผลให้ผู้เสียหายไม่สามารถรับรู้ถึงกำหนดเวลาในการส่งสำนวนไปให้พนักงานอัยการ อีกทั้งแนวทางในการให้ข้อมูลในทางคดียังคงมีปัญหาในเรื่องของข้อมูลข่าวสาร ตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของทางราชการ พ.ศ. 2544 จึงต้องบัญญัติให้ชัดเจนถึงระยะเวลาในการสรุปสำนวนคดีเพื่อส่งฟ้องต่อพนักงานอัยการ

จากที่กล่าวมาข้างต้นนั้นจึงเกิดเป็นแนวคิดและแนวทางในการศึกษาตามวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ขึ้น โดยผู้วิจัยจะทำการศึกษาสิทธิของผู้เสียหายในการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมในประเด็นของการแจ้งสิทธิและการติดตามผลความคืบหน้าในทางคดีของผู้เสียหายในชั้นสอบสวน โดยมีแนวทางเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของผู้เสียหายในชั้นสอบสวนให้มีความชัดเจนทั้งในเรื่องของการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายและแนวทางการปฏิบัติต่อผู้เสียหายของพนักงานสอบสวนเพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเพื่อคุ้มครองสิทธิที่ผู้เสียหายพึงจะได้รับอย่างครอบคลุม

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาแนวความคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการกำหนดให้มีการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในชั้นพนักงานสอบสวน

1.2.2 เพื่อศึกษาหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องการกำหนดให้มีการแจ้งสิทธิและติดตามผลในชั้นสอบสวนของผู้เสียหายของประเทศไทยและต่างประเทศ

1.2.3 เพื่อวิเคราะห์ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการแจ้งสิทธิและติดตามผลในชั้นสอบสวนของผู้เสียหาย

1.2.4 เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมในการกำหนดให้มีการแจ้งสิทธิและติดตามผลในชั้นสอบสวนของผู้เสียหายในประเทศไทย

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

บทบัญญัติที่คุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในประเทศไทยยังไม่มีกำหนดให้มีการแจ้งสิทธิและติดตามความคืบหน้าของคดีในชั้นสอบสวนของผู้เสียหายไว้เป็นการเฉพาะ จึงทำให้ผู้เสียหายไม่ทราบถึงขั้นตอนของการดำเนินคดีในชั้นสอบสวนและไม่ทราบถึงสิทธิในด้านกระบวนการยุติธรรมรวมถึงสิทธิในเรื่องการเยียวยาค่าเสียหาย ดังนั้น หากมีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยกำหนดให้มีการแจ้งสิทธิและติดตามผลในชั้นสอบสวนของผู้เสียหายเพื่อให้มีการวางแนวทางปฏิบัติของพนักงานสอบสวนต่อผู้เสียหายในการดำเนินคดี รวมไปถึงการกำหนดความรับผิดชอบของพนักงานสอบสวนที่กระทำโดยมิชอบในกรณีดังกล่าวไว้ด้วย จะทำให้เกิดมาตรการในการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายที่มีประสิทธิภาพ

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาการกำหนดให้มีการแจ้งสิทธิและติดตามผลในชั้นสอบสวนของผู้เสียหาย โดยทำการศึกษาบทบัญญัติกฎหมายต่างๆที่เกี่ยวข้อง คือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา , รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 , พระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 , พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของทางราชการ พ.ศ. 2540, พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาพ.ศ. 2544 และปฏิญญาว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบค.ศ. 1985 อีกทั้งยังได้ทำการศึกษาบทบัญญัติกฎหมายต่างๆที่เกี่ยวข้องหรือข้อคิดเห็นต่างๆของต่างประเทศ โดยเฉพาะ กลุ่มที่ใช้ระบบกฎหมายแบบคอมมอนลอว์ คือ สหรัฐอเมริกา และประเทศสหราชอาณาจักร และประเทศกลุ่มที่ใช้ระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์ คือ ประเทศญี่ปุ่น

1.5 วิธีการดำเนินการศึกษา

การดำเนินการศึกษาของวิจัยฉบับนี้ใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ด้วยการศึกษาค้นคว้า รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์จากหนังสือ บทความทางวิชาการ รายงานการวิจัย และเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของการกำหนดให้มีการแจ้งสิทธิและติดตามผลในชั้นสอบสวนของผู้เสียหาย ตลอดจนข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Data) จากเว็บไซต์ต่างๆเพื่อประกอบการดำเนินการศึกษาซึ่งได้รวบรวมข้อมูลจากเอกสารดังกล่าวมาวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุป

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.6.1 เพื่อทราบถึงแนวความคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการกำหนดกำหนดให้มีการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในชั้นพนักงานสอบสวน
- 1.6.2 เพื่อทราบถึงหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดให้มีการแจ้งสิทธิและติดตามผลในชั้นสอบสวนของผู้เสียหายของประเทศไทยและต่างประเทศ
- 1.6.3 เพื่อทราบถึงปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการแจ้งสิทธิและติดตามผลในชั้นสอบสวนของผู้เสียหาย
- 1.6.4 เพื่อทราบถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมในการกำหนดให้มีการแจ้งสิทธิและติดตามผลในชั้นสอบสวนของผู้เสียหายในประเทศไทย